

British Textile Design in the Victoria and Albert Museum, [red.], Donald King i Takahiko Sano, Tokyo 1980, t. I; *The Middle Ages to Rococo (1200—1750)*, ss. LIII + 273, ryc. barwnych 245, czarno-białych wraz z rysunkami technicznymi 53; t. II; *Rococo to Victorian*, ss. XXXXIX + 269, ryc. barwnych 430, czarno-białych 20; t. III; *Victorian to Modern (1850—1940)*, ss. XXXXIV + 266, ryc. barwnych 263, czarno-białych 20.

Prezentowana praca jest trzecią i chyba ostatnią częścią wielkiego japońskiego wydawnictwa o historii europejskich tkanin wzorzystych. W dwóch pierwszych ukazano zbiory Lyonu i Miluzy¹. Każdemu z tych muzeów poświęcono wielkie trzytomowe albumy. Wydane ostatnio kolejne trzy tomy prezentują największy w Wielkiej Brytanii zbiór tkanin wzorzystych i drukowanych, jakimi jest Muzeum Wiktorii i Alberta w Londynie. Tematyka tych wydawnictw różni się jednak dość znacznie. W tomach przedstawiających wzorzyste jedwabie z Lyonu i tkaniny drukowane z Miluzy omawiano dzieje tych wyrobów w Europie i na Bliskim Wschodzie, koncentrując uwagę na krajach romańskich. Natomiast Anglicy wykorzystali to najpiękniejsze na świecie wydawnictwo albumowe tkanin dla ukazania we wstępach i starannie dobranych ilustracjach, wraz z rysunkami technicznymi, historii swych tkanin drukowanych i wzorzystych, haftów i koronek. Z uwagi na niewielką objętość wstępów zrezygnowano z omawiania wcześniej już lepiej opracowanej historii europejskich dekoracyjnych wyrobów włókienniczych. Dzięki temu otrzymaliśmy pierwsze syntetyczne opracowanie mniej znanej części angielskiej produkcji włókienniczej. Dotychczas więcej uwagi poświę-

¹ Omówienie autorki, zob. „Kw. HKM”, R. XXIX, 1981, s. 251—252.

cono sukienictwu, produkcji tkanin bawełnianych, a nawet płóciennictwu czy dziewiarstwu.

Ważna ta synteza została opracowana przez zespół pracowników działu tekstylnego Muzeum Wiktorii i Alberta pod redakcją jego emerytowanego kierownika, przewodniczącego Międzynarodowego Stowarzyszenia Historyków Włókiennictwa, Donalda Kinga. Redaktor omówił pokrótce dzieje muzeum, którego założeniem były istniejące już od 1835 r. zbiory rzemiosła artystycznego. Następnie przedstawił hafciarstwo angielskie w średniowieczu od X do XV wieku. Szczytowy rozwój tego hafciarstwa przypada na XIII—XIV stulecie, kiedy to wiele wyrobów, zwłaszcza cechu londyńskiego, wywożono na kontynent europejski. Było to w znacznym stopniu figuralne „malarstwo igłą” przeznaczone dla wyposażenia kościołów i luksusowych wnętrz mieszkalnych. Prostsze ornamenty zdobiły jednak także ubiory. Rozpowszechnienie się reformacji zmniejszyło zapotrzebowanie na hafty kościelne. Z pozostałych autorów syntezy, S. M. Levey omówiła znaczenie technik hafciarskich w wyposażeniu wnętrz i ubiorze angielskim w okresie nowożytnym, zaś N. Rothstein przedstawiła mało dotychczas zbadaną angielską produkcję jedwabnictwa. Szczególny rozwój tej gałęzi włókiennictwa był związany z napływem uchodźców hugonockich z Francji po odwołaniu edyktu nantejskiego w 1685 r. Jednakże już uprzednio istniały cechy wytwórców jedwabiu. W początku XVIII w. rozpowszechniły się w Anglii filatoria do przewijania przędzy z kokonów, a Spitalfield, ówczesne przedmieście Londynu, stał się najważniejszym ośrodkiem produkcji wzorzystych tkanin jedwabnych. W drugiej połowie XVIII w. tkaniny te nie ustępowały jakością i poziomem wzornictwa tkaninom francuskim. Stanowiły one niewielki procent angielskiego eksportu włókienniczego, ale zaspokajały pokaźną część potrzeb krajowych.

Znaczna część omawianego wydawnictwa ukazuje rozwój drukarstwa tkanin. Drukiem zdobiono część tańszych wyrobów jedwabniczych, płótna i lżejsze tkaniny czesankowe. Gwałtowny rozwój produkcji tkanin bawełnianych w XVIII w. przyspieszył rozpowszechnianie się wynalazków związanych z drukarstwem rezerwazowym. Pierwszy patent na druk tkanin przy zastosowaniu zapraw farbiarskich uzyskał William Sherwin w 1676 r. Anglia przodowała tak w ilości jak i jakości drukowanych perkali do trzeciego ćwierćwiecza XVIII w., kiedy to pewną przewagę uzyskała produkcja francuska. Sporo miejsca w omawianym tomie poświęcono przekształcaniu się ornamentu pod wpływem mechanizacji produkcji w tkactwie wzorzystym, drukarstwie i hafciarstwie XIX w. W tomie trzecim ukazano zasługi Williama Morrisa w zakresie odnowienia wzornictwa angielskiego w duchu modernizmu.